

Organdonation

Indhold

FAKTA	2
Hvad vil regeringen:	2
Reaktioner:	2
Reaktioner fra eksperter og forskere:	2
Donation i andre lande:	3
Organdonation i Danmark:	3
Sådan tager du i dag stilling til donation:	3
Hvorfor er organdonation et etisk dilemma?	3
De tre gængse modeller	4
Fordele og ulemper ved to nye modeller for organdonation	5
Formodet samtykke: Aktivt fravalg (regeringens forslag):	5
Obligatorisk stillingtagen	6

FAKTA

Hvad vil regeringen:

- I dag skal borgere aktivt selv tage stilling til organdonation, såkaldt 'aktivt tilvalg', eksempelvis via Organdonorregisteret eller donorkort.
- Regeringen vil ændre det til 'aktivt fravalg', så alle over 18 år som udgangspunkt er donorer, medmindre de aktivt fravælger det.
- Regeringen vil indføre aktivt fravalg i en 'blød variant', hvor pårørende som i dag kan tage stilling, hvis afdøde ikke selv har bekræftet sin stillingtagen.
- Borgere opfordres til fremover at bekræfte valget i Organdonorregisteret. Hvis ikke er man stillet som i dag.

Kilde: Statsministeriet

Reaktioner:

- **Nyreforeningen** støtter regeringens initiativ og opfordrer til en massiv informationskampagne for at øge antallet af registrerede donorer.
- **Etisk råd:** mener at man bør bevare modellen med aktivt tilvalg, som Danmark har i dag. Rådsmedlemmerne siger blandt andet nej til at ændre modellen ud fra et argument om, at det er et vigtigt princip i det danske sundhedsvæsen, at borgere har ret til at bestemme over deres egen krop. Derudover frygter medlemmer af Etisk Råd også, at man ved at indføre det, som regeringstoppen nu foreslår, kan risikere at svække organdonationssagen, fordi folk måske vil miste tilliden til systemet.¹² Derudover anser etisk råd, at studierne på området peger i forskellige retninger, og at der ikke er nok entydig evidens for, at automatisk tilmelding, vil give flere organdonere.

Reaktioner fra eksperter og forskere:

- Danske forskere er uenige om, hvorvidt en automatisk tilmelding til donorregisteret vil betyde, at der kommer flere organer til rådighed.
- Andreas Brøgger Albertsen, lektor ved Institut for Statskundskab på Aarhus Universitet, mener, at der er klar evidens for en højere donationsrate ved en ordning med aktivt fravalg. Han påpeger, at 12 ud af 18 videnskabelige artikler og rapporter siden 2000 viser, at automatisk tilmelding til et donorregister øger antallet af donorer. Han konkluderer, at de fleste, bedste og nyeste studier peger på, at en ordning med aktivt fravalg vil resultere i flere organer til rådighed³.
- På den anden side har Christina Rosenlund, donationsansvarlig overlæge i Region Syddanmark og ekspert hos Dansk Center for Organdonation (DCO), en anden fortolkning af forskningslitteraturen. Ifølge en DCO-rapport fra 2021 er der ikke entydig evidens for, at formodet samtykke øger antallet af organer til transplantation. Dog viser en DCO-rapport fra 2022, at en overgang til formodet samtykke kan skabe opmærksomhed om spørgsmålet og få flere til at registrere deres beslutning.
- Forslaget er blevet mødt med en vis skepsis fra en række læger, herunder donationsansvarlige overlæger på hospitaler som Rigshospitalet, Aarhus

¹https://etiskraad.dk/Media/638106591189675212/Det%20Etiske%20R%C3%A5d_Udtalelse%20om%20Stillingtagen%20til%20Organdonation.pdf

² <https://politiken.dk/danmark/sundhed/art9752194/Alle-voksne-er-fremover-organdonorer-som-udgangspunkt>

³ <https://videnskab.dk/krop-sundhed/organdonation-giver-aktivt-fravalg-ordning-flere-organer-til-de-syge/>

Universitetshospital og Odense Universitetshospital. De udtrykker tvivl om, hvorvidt den nye model vil føre til flere donerede organer. Bekymringen går på, at hvis folk ikke bekræfter deres ønske om organdonation aktivt, vil det være op til de pårørende at træffe beslutningen, hvilket kan resultere i flere afslag. Der er også forslag om, at borgerne ved udstedelse eller fornyelse af pas og kørekort skal mødes med et krav om at tage stilling til organdonation. Dette forslag støttes af nogle læger, der mener, at det kan være mere effektivt end den automatiske tilmelding⁴.

Donation i andre lande:

- Danmark og Tyskland har fortsat 'aktivt tilvalg'.
- De fleste øvrige lande i Europa har en 'aktivt fravalg'-model for samtykke, hvor borgeren aktivt skal tilkendegive, at vedkommende ikke ønsker at være organdonor.
- I Spanien, Island og Portugal er flest borgere per million indbyggere donorer, mens færrest er det i Rumænien, Cypern og Bulgarien.
- Kun Tyskland og Grækenland har færre donorer end Danmark blandt vesteuropæiske lande.

Organdonation i Danmark:

442 borgere ventede i 2023 på et organ. Heraf 373 på en ny nyre.

28 borgere døde i 2023 på venteliste til nyt organ, heraf 21 til ny nyre.

430 borgere fik i 2023 et nyt organ

Sådan tager du i dag stilling til donation:

- Du kan registrere dig i Organdonorregisteret.
- Du kan udfylde et donorkort, som du skal bære på dig.
- Du kan fortælle dit ønske til din familie.

28 procent af danskerne har registreret deres stilling til donation i Organdonorregisteret.

Af dem har 75 procent givet fuld tilladelse, 17 procent begrænset tilladelse, 6 procent har givet forbud, og 2 procent har overladt afgørelsen til pårørende.

Selvom en undersøgelse fra Sundhedsstyrelsen viser, at over **80 procent** af danskerne er positive over for organdonation, er det kun 28 procent, der har registreret deres valg.

Hvorfor er organdonation et etisk dilemma?

Der er fire hensyn, der spiller ind på organdonation. Og alt efter, hvad den enkelte borger finder vigtigst, har det indflydelse på, hvilken model vedkommende mener, der bør eksistere.

Der er hensyn til:

- Den syge borger, der har behov for et nyt, brugbart organ.
- Den patient, hvis krop skal donere organer.

⁴ <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE16837684/laeger-tvivler-paa-flere-organer-med-ny-model-for-automatisk-donation/>

- Patientens pårørende.
- Et bredere samfundsmæssigt hensyn⁵.

De tre gængse modeller

I debatten og i sundhedsudvalgets tale, er det gængs at tale om tre forskellige grundmodeller i forbindelse med stillingtagen til organdonation – Informeret, formodet og obligatorisk. Inden for alle modeller skelnes der mellem ideen om henholdsvis hårde og bløde former for aktivt tilvalg og fravalg (som det er illustreret på billedet under)⁶. Der er tale om to forskellige måder at håndtere de situationer på, hvor borgere ikke selv aktivt har givet deres holdning til organdonation til kende, mens tilskyndet, presset eller obligatorisk stillingtagen handler om, i hvilken grad det er, forsvarligt at tilskynde eller tvinge borgere til at tage stilling.

1. Én model er baseret på **'informeret samtykke'** eller **'aktivt tilvalg'** (som vi har i dag). Grundtanken er her, at den enkelte selv aktivt skal træffe et valg eller udtrykkeligt give samtykke, hvis denne ønsker at være organdonor. Udgangspunktet er altså, at man ikke er registreret som organdonor og selv aktivt skal gøre noget for at blive registreret som sådan.
2. En anden model er baseret på **'formodet samtykke'** eller **'aktivt fravalg'** (regerings forslag). Grundtanken er her, at den enkelte i udgangspunktet **'formodes'** at ville være organdonor og selv aktivt skal vælge det fra, hvis man ikke ønsker at være registreret som organdonor. Forskellen går på de pårørendes mulighed for at spille en rolle. Hvis der er tale om en hård variant, spiller de pårørende ingen rolle, sådan så det altid er donorens egne handlinger i relation til samtykkemodellen, som er afgørende. Hvis der er tale om en blød variant (som det er i regeringens udspil), vil de pårørende derimod komme i spil og blive bedt om at tage stilling, hvis patienten ikke selv har taget stilling.
3. Den tredje model, som ofte betegnes **'obligatorisk stillingtagen'**. Grundtanken er her, at alle borgere tilskyndes eller tvinges til at tage stilling til, hvordan de forholder sig til organdonation. Mens både aktivt tilvalg og aktivt fravalg lader det være op til den enkelte, om man ønsker at forholde sig til, om man er enig i standardregistreringen som henholdsvis

Hvad er konsekvensen, hvis man ikke selv aktivt tager stilling?

	Blød	Hård
Formodet samtykke/aktivt fravalg	De pårørende tager stilling	Man bliver organdonor
Informeret samtykke/aktivt tilvalg	De pårørende tager stilling	Man bliver ikke organdonor

⁵ <https://politiken.dk/danmark/sundhed/art9195151/Skal-vi-alle-v%C3%A6re-organdonorer-automatisk>

⁶ https://etiskraad.dk/Media/638106591189675212/Det%20Etiske%20R%C3%A5d_Udtalelse%20om%20Stillingtagen%20til%20Organdonation.pdf

ikke-donor og donor, så er tanken bag obligatorisk stillingtagen altså, at den enkelte aktivt tvinges til at tage stilling. Det kan eksempelvis være når man fornyer pas eller kørekort.

Kilde: Etisk Råd

Fordele og ulemper ved to nye modeller for organdonation

I Alternativet ønsker vi at gå væk fra den nuværende model 'informeret samtykke – aktivt tilvalg' og over til en ny model. Derfor er det formodet samtykke og obligatorisk til stillingtagen, som er oplistet med fordele og ulemper.

Formodet samtykke: Aktivt fravalg (regeringens forslag):

Den model regeringen forslår, hvor man ønsker at ændre proceduren til 'aktivt fravalg', så alle over 18 år som udgangspunkt er donorer, medmindre de aktivt fravælger det. De vil indføre aktivt fravalg i en 'blød variant', hvor pårørende som i dag kan tage stilling, hvis afdøde ikke selv har bekræftet sin stillingtagen.

Fordele:

1. Potentiale for at øge antallet af organdonorer ved at ændre standardindstillingen til at være donor.
2. Kan føre til flere tilgængelige organer og redde flere liv på ventelisten.
3. Letter byrden for pårørende ved at have en klar standardindstilling.
4. Nyeste studier - 12 ud af 18 videnskabelige artikler og rapporter siden 2000 viser, at automatisk tilmelding til et donorregister øger antallet af donorer⁷.

Ulemper:

1. Risiko for at afskrække folk fra at registrere sig som donor af frygt for at skulle aktivt fravælge det.
2. Etisk – staten tager en beslutning om formodet samtykke, hvis vedkommende ikke har bekræftet den automatiske tilmelding.
3. Kan udfordre individets ret til selvbestemmelse og frivillighed i organdonationsprocessen.
4. Forslaget om formodet samtykke ved organdonation rejser vigtige spørgsmål om ejerskab til kroppen og organer både før og efter døden.

⁷ <https://videnskab.dk/krop-sundhed/organdonation-giver-aktivt-fravalg-ordning-flere-organer-til-de-syge/>

5. Ifølge etisk råd er der ikke empirisk evidens og herunder ingen klare beviser for, at formodet samtykke vil føre til flere organer til transplantation⁸.

Obligatorisk stillingtagen:

I modsætning til både aktivt tilvalg og aktivt fravalg, hvor det er op til den enkelte at vælge, om de vil registrere sig som donor eller ikke-donor, kræver obligatorisk stillingtagen, at den enkelte aktivt tager stilling.

Fordele:

1. Obligatorisk stillingtagen kan sikre, at alle borgere bliver opmærksomme på spørgsmålet om organdonation, da de aktivt skal tage stilling til det.
2. Ved at kræve, at alle tager stilling til organdonation, skabes der klarhed og sikkerhed omkring individets ønsker, hvilket kan lette beslutningsprocessen for de pårørende i tilfælde af død.
3. Ved at skabe en kultur, hvor alle er opmærksomme på organdonation og har taget stilling, kan antallet af registrerede donorer potentielt stige, hvilket kan øge tilgængeligheden af organer til transplantation.

Ulemper:

1. Man vil stadig kunne nægte at tage stilling. Et separat spørgsmål vedrører den grad af tvang, som knyttes til modellen. Her er der også mange muligheder, lige fra den milde tilskyndelse, som ligger i et pop-up vindue, der let kan lukkes, til den form for pres eller tvang, som er indbygget, hvis stillingtagen fx er en ufravigelig betingelse for at få udstedt et kørekort eller godkendt en årsopgørelse⁹.
2. Vælges der en model med tvungen stillingtagen, skal det også afgøres, om det skal være muligt at svare 'ved ikke', når alle bliver spurgt. Eller om det blot skal være 'ja' eller 'nej' til organdonation¹⁰.
3. Tvungen beslutning: Nogle borgere kan føle sig presset eller ubehagelige ved at skulle træffe en beslutning om organdonation, selv hvis de ikke har en klar holdning til emnet.
4. Kan betragtes som en krænkelse af individets autonomi og ret til at bestemme over deres egen krop, da det tvinger dem til at tage stilling til et meget personligt spørgsmål.
5. Usikkert om det vil medføre at flere melder sig til organdonere.

⁸https://etiskraad.dk/Media/638106591189675212/Det%20Etiske%20R%C3%A5d_Udtalelse%20om%20Stillingtagen%20til%20Organdonation.pdf

⁹https://etiskraad.dk/Media/638106591189675212/Det%20Etiske%20R%C3%A5d_Udtalelse%20om%20Stillingtagen%20til%20Organdonation.pdf

¹⁰ <https://politiken.dk/danmark/sundhed/art9195151/Skal-vi-alle-v%C3%A6re-organdonorer-automatisk>

18.02.2024

